

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра менеджменту та бізнес-адміністрування (№ 602)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант програми

(підпис)

Андрій ДОРОНІН

(ініціали та прізвище)

«28» серпня 2024 р.

СИЛАБУС ОBOB'ЯЗKОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«КОНТРОЛІНГ»

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 07 Управління та адміністрування
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 073 Менеджмент
(код і найменування спеціальності)

Освітня програма: Менеджмент
(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна, заочна, дистанційна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Силабус введено в дію з 01.09.2024 року

Харків – 2024 р.

Розробник Самойленко І.О., проф. каф. 602, д.екон.н., доцент
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри менеджменту та
бізнес-адміністрування

(назва кафедри)

Протокол № 1 від «28» серпня 2024 р.

В.о. завідувача кафедри к.е.н., доцент
(науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

В.П. Гатило
(ініціали та прізвище)

Погоджено з представником здобувачів освіти:

здобувач ОП «Менеджмент» першого (бакалаврського) рівня

(підпис)

К. Гордієнко
(ініціали та прізвище)

1. Загальна інформація про викладача

Самойленко Інна Олександрівна, доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту. Стаж науково-викладацької діяльності більше 16 років. Розробник та викладач дисциплін: «Динамічне лідерство», «Самоменеджмент», «Контролінг», «Зовнішньоекономічна діяльність», «Інвестиційний менеджмент», «Енергетичний менеджмент» та ін.

Напрями наукових досліджень: лідерство, енергетична інфраструктура, соціальна відповідальність, самоменеджмент.

E-mail: samoylbox@gmail.com

Робоче місце: 304 ім. к.

2. Опис навчальної дисципліни

Семестр, в якому викладається дисципліна – 8 (восьмий).

Обсяг дисципліни: 3,5 кредити ЄКТС/105 годин, у тому числі аудиторних – 42 год., самостійної роботи здобувачів – 63 год.

Форма здобуття освіти – денна, заочна, дистанційна.

Дисципліна – обов'язкова.

Види навчальної діяльності – лекції, практичні заняття, самостійна робота здобувача.

Види контролю – поточний, модульний та підсумковий (семестровий) контроль (екзамен).

Мова викладання – українська.

Необхідні обов'язкові попередні дисципліни (пререквізити) – менеджмент, управління якістю, прийняття управлінських рішень, адміністративний менеджмент, планування авіавиробництва.

Необхідні обов'язкові супутні дисципліни (кореквізити) – інвестиційний менеджмент, зовнішньоекономічна діяльність.

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: курс спрямований на оволодіння теоретичними знаннями з питань контролінгу та набуття практичних вмінь і навичок щодо застосування інструментів контролінгу; набуття вмінь та формування компетенцій, необхідних для виконання функцій та реалізації повноважень фахівця з контролінгу.

Завдання: розглянути теоретичні засади контролінгу, його еволюцію, розуміння основних тенденцій та напрямів; розглянути методичну й інструментальну підтримку основних функцій менеджменту (планування, контроль, облік й аналіз); розглянути основи інформаційної підтримки контролінгу з побудовою системи управлінського обліку;

оволодіти методами формування критеріїв прийняття, моніторингу та контролю управлінських рішень; набути навички вирішення управлінських питань методами контролінгу.

Компетентності, які набуваються.

Фахові :

- СК2 Здатність аналізувати результати діяльності організації, зіставляти їх з факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища.
- СК4 Вміння визначати функціональні області організації та зв'язки між ними.
- СК7 Здатність обирати та використовувати сучасний інструментарій менеджменту.
- СК12 Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення.
- СК20 Здатність розуміти економічні основи функціонування організації, визначати потреби та напрями раціонального використання ресурсів організації.
- СК28 Здатність забезпечувати своєчасне та ефективне виконання завдань організації виробництва продукції в тому числі і на підприємствах аерокосмічної галузі в Україні.

Очікувані результати навчання:

- РН6 – Виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень.
- РН22 – Уміння розробляти тактичні та оперативні плани поточної діяльності, проекти бізнес-плану; обґрунтовувати інвестиційні проекти та програми стратегічного розвитку промислового підприємства;
- РН24 – Володіти методами обґрунтування управлінських рішень на основі комплексних економічних та фінансових розрахунків в контексті забезпечення конкурентоспроможності підприємства в умовах мінливого бізнес-середовища
- РН28 – Ефективно використовувати інструментарій і технології сучасного адміністративного менеджменту в управлінні операційними процесами в підрозділах промислового підприємства, формувати та удосконалювати систему менеджменту підприємства

4. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовний модуль 1. Загальні положення та напрямки контролінгу як концепції сучасного управління

Тема 1. Теоретичні основи контролінгу

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 7 годин.*
- *Практичне заняття: «Вироблення цілей організації і стратегічний контролінг».*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Стисла анотація: Передумови формування контролінгу. Основні етапи розвитку: історична довідка. Проблеми термінології. Сутність і концепції контролінгу. Аналіз різних визначень контролінгу. Мета і задачі контролінгу. Функції контролінгу. Специфічна (коментуюча) функція контролінгу. Структура і зміст розділів контролінгу.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 10,5 годин.*

Теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача: Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 2. Контролінг у системі управління підприємством.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 7 годин.*
- *Практичне заняття: «Об'єкти контролінгу. Класифікація витрат».*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Стисла анотація: Стадії управлінського циклу. Роль контролінгу в системі управління підприємством. Взаємозв'язок контролінгу з іншими функціями управління підприємством. Формування контролінгової інформації. Орієнтація контролінгу на типи управлінських рішень. Стратегічний і оперативний контролінг. Порівняльна характеристика. Стратегічний контролінг. Координація стратегічного планування, стратегічного контролю і стратегічного інформаційного забезпечення. Оперативний контролінг. Координація оперативного планування, контролю й обліку. Збалансована Система Показників (ЗСП, BalancedScorecard) – нова концепція управління.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 10,5 годин.*

Теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача: Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 3. Контролінг напрямків діяльності

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 7 годин.*
- *Практичне заняття: «Організація управління по центрах відповідальності, їх класифікація».*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Стисла анотація: Контролінг маркетингу. Задачі контролінгу маркетингу. Аналіз стратегічних люків (GAP - аналіз). SWOT – аналіз. Портфоліо- аналіз. Розрахунок маржинального прибутку. Оцінка ефективності маркетингових заходів. Контролінг забезпечення ресурсами. Задачі й інструменти. Задачі контролінгу забезпечення ресурсами. Дослідження ринків товарів і матеріалів і аналіз постачальників. ABC аналіз. Аналіз ситуацій переривання постачань. Визначення верхніх границь цін для виробничих ресурсів. Контроль економічності діяльності служби закупівель. Контролінг в області логістики, його задачі. Планування потреби в матеріалах. Розрахунок витрат і контроль економічності в логістиці. Фінансовий контролінг. Задачі, основні елементи й інструменти. Задачі фінансового контролінгу. Основні елементи фінансового контролінгу. Довгострокове, середньо- і короткострокове фінансове планування. Аналіз потоків платежів (КФ-аналіз). Аналіз працюючого капіталу (WorkingCapital). Фінансова "павутина". Баланс руху коштів і фінансовий план. Контролінг інвестицій. Задачі й інструменти. Задачі контролінгу інвестицій. Статичні методи інвестиційних розрахунків. Динамічні методи інвестиційних розрахунків. Функціональний вартісний аналіз. Контролінг інноваційних процесів як методологія "управління проектами". Організаційні форми управління проектами. Проект-контролінг.

Критерій очікуваної грошової віддачі. Гранична вартість додаткової інформації. Аналіз чутливості рішення задачі прийняття рішень.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 10,5 годин.*

Теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача: Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Модульний контроль 1

- *Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).*

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.*

Підготовка до модульного контролю.

Змістовний модуль 2. Інструменти контролінгу та інформаційно-організаційна підтримка контролінгу

Тема 4. Система економічних розрахунків, використовувана в контролінгу

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*

- *Обсяг аудиторного навантаження: 7 годин.*

- *Практичне заняття: «Побудова моделей диференціації витрат».*

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Стисла анотація: Класифікація об'єктів контролінгу. Методи класифікації витрат. Поняття релевантних витрат. Постійні і перемінні витрати. Прямі і непрямі витрати. Групи витрат по ступені керованості. Поняття центрів відповідальності, їхня класифікація. Система управлінського обліку. Управлінський облік і його відмінність від фінансового обліку. Задачі управлінського обліку. Класифікація методів обліку витрат, використовуваних у контролінгу. Достоїнства і недоліки різних методів управлінського обліку. Бюджетування, як інструмент оперативного контролінгу. Поняття бюджету. Методи і задачі бюджетів. Структура системи бюджетів на підприємстві. Види бюджетів, їхні особливості. Гнучкі і фіксовані бюджети. Бюджетування "з нуля". Сфери застосування різних типів бюджетів. Достоїнства і недоліки бюджетування. Методи аналізу відхилень фактичних результатів від планових. Класифікація відхилень. Оцінка відхилень. Виявлення причин відхилень.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 10,5 годин.*

Теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача: Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 5. Інформаційна підтримка контролінгу

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*

- *Обсяг аудиторного навантаження: 7 годин.*

- *Практичне заняття: «Використання концепції релевантних витрат і маржинального аналізу для ухвалення управлінських рішень».*

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Стисла анотація: Інформаційний компонент менеджменту і контролінгу. Формування єдиного інформаційного простору. Критичні фактори комплексного рішення управлінських задач. Тенденції розвитку інформаційних технологій. Джерела інформації. Потоки інформації. Класифікація джерел інформації. Принципи електронного документообігу. Основні функції системи підтримки прийняття рішень. Доставка, управління і збереження інформації. Аналіз і представлення інформації. Аналіз інформації. Система моделей підтримки прийняття управлінських рішень (СППР). Класифікація аналітичних задач контролінгу. Типові можливості аналітичного наповнення СППР. Математичні й інформаційні методи ППР.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 10,5 годин.*

Теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача: Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 6. Реалізація функцій системи контролінгу

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обсяг аудиторного навантаження: 7 годин.*

Практичне заняття: «Розробка бюджетів (бюджетування) як інструмент оперативного контролінгу».

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Стисла анотація: Організаційно-методичні основи створення системи контролінгу на підприємстві. Організаційні структури підприємств і місце в них служби контролінгу. Формування цільових функцій і елементів системи контролінгу. Структура і склад служби контролінгу. Етапи і темпи впровадження контролінгу. Професійні й особистісні якості контролера. Специфіка функцій контролера як координатора в інформаційній системі підприємства і як консультанта керівника. Вимоги, пропонувані до контролера. Експертна діагностика фінансово-господарського стану підприємства. Методи, задачі і роль діагностики в управлінні підприємством. Джерела інформації для експертної оцінки. Методи стратегічної діагностики. Методи оперативної діагностики. Методи прийняття управлінських рішень у контролінгу. Класифікація підходів до прийняття управлінських рішень. Вимоги до критеріїв прийняття управлінських рішень. Критерії прийняття управлінських рішень.

Обсяг самостійної роботи здобувачів: 10,5 годин.

Теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача: Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Модульний контроль 2

- *Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).*

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.*

Підготовка до модульного контролю.

5. Індивідуальні завдання

Студенти виконують індивідуальну розрахунково-графічну роботу на тему: «Використання інструментів контролінгу для обґрунтування прийняття управлінських рішень».

6. Методи навчання

Словесні (пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.); наочні (ілюстрування, демонстрування) та практичні (практичні роботи, індивідуальне опитування, тестування).

7. Методи контролю

Контроль і оцінювання якості набутих знань, умінь та практичних навичок студентів має системний характер, базується на принципі наскрізного контролю, який дозволяє забезпечити взаємозв'язок між усіма видами навчального процесу: лекції, практичні заняття, самостійна та індивідуальна робота студента, поточний контроль, залік. Оцінювання знань студентів здійснюється на основі результатів підсумкового контролю у вигляді письмового іспиту.

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на практичних заняттях	0...1	5	0...5
Виконання і захист самостійних робіт	3...5	3	9...15
Модульний контроль	15...25	1	15...25
Змістовний модуль 2			
Робота на практичних заняттях	0...1	5	0...5
Виконання і захист самостійних робіт	3...5	2	6...10
Модульний контроль	15...15	1	15...15
Індивідуальне завдання	15...25	1	15...25
Усього за семестр			60...100

Прийнята шкала оцінювання

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

Семестровий контроль (іспит) проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту. Під час складання семестрового іспиту студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для заліку складається з двох теоретичних запитань та практичного завдання. За повну правильну відповідь на теоретичні запитання студент отримує по 30 балів, за повну правильну відповідь на практичне завдання – 40 балів.

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Задовільно (60-74). Показати мінімум знань та умінь. Відпрацювати та захистити всі практичні роботи та домашні завдання. Знати предмет, мету і завдання контролінгу в системі управління підприємством. Знати складові оцінки інвестиційних проектів у контролінгу. Вміти здійснити аналіз беззбиткової роботи підприємства. Вміти провести факторний аналіз собівартості.

Добре (75-89). Твердо знати мінімум, виконати усі завдання. Показати вміння виконувати та захищати всі практичні роботи в обумовлений викладачем строк з обґрунтуванням рішень та заходів, які запропоновано у роботах. Виконати всі КР, здати тестування та поза аудиторну самостійну роботу. Уміти провести експертну діагностику фінансово-господарського стану підприємства. Розуміти сутність контролінгу у системі прийняття управлінських рішень.

Відмінно (90-100). Здати всі контрольні точки з оцінкою «відмінно». Повно знати основний та додатковий матеріал та уміти його застосовувати. Орієнтуватися у підручниках та посібниках. Безпомилково виконувати та захищати всі самостійні роботи в обумовлений викладачем строк з докладним обґрунтуванням рішень та заходів, які запропоновано у роботах. Прийняти участь у студентській конференції. Відмінно захистити підсумковий проект (індивідуальне завдання).

9. Політика навчального курсу

Відпрацювання пропущених занять відбувається відповідно до розкладу консультацій, за попереднім погодженням з викладачем. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у Положенні про академічну доброчесність.

10. Політика академічної доброчесності

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає (Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. Лист МОН України № 1/9-650 від 23.10.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#n211>):

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації».

11. Методичне забезпечення

- Навчально-методичне забезпечення дисципліни "Контролінг" / Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харків. авіац. ін-т" ; розроб. І. О. Самойленко. - Харків, 2019. - 222 с . - <http://library.khai.edu/library/fulltexts/doc/Kontroling.pdf>
- Сторінка дисципліни знаходиться за посиланням: <https://mentor.khai.edu/course/view.php?id=887>

12. Рекомендована література

Базова

1. Швиданенко Г. О. Управлінський контролінг [Електронний ресурс] : кол. монографія / за заг. ред. Г. О. Швиданенко. [Г. О. Швиданенко, О. Б. Бутнік-Сіверський, І. А. Павленко, та ін.]; — К. : КНЕУ, 2015. — 156 с.
2. Маркіна І.А. Контролінг для менеджерів [текст] : навч. посіб./ І.А.Маркіна, О.М. Таран-Лала, М.В. Гунченко. – Київ : «Центр учбової літератури», 2013 . – 304.
3. Пушкар М.С. Пушкар Р.М. Контролінг – інформаційна підсистема стратегічного менеджменту : [монографія] / М.С. Пушкар, Р.М. Пушкар. – Тернопіль : Карт-бланш, 2004. – 370 с.

Допоміжна

1. Швиданенко Г. О. Управлінський контролінг [Електронний ресурс] : кол. монографія / за заг. ред. Г. О. Швиданенко. [Г. О. Швиданенко, О. Б. Бутнік-Сіверський, І. А. Павленко, та ін.]; — К. : КНЕУ, 2015. — 156 с.
2. Маркіна І.А. Контролінг для менеджерів [текст] : навч. посіб./ І.А.Маркіна, О.М. Таран-Лала, М.В. Гунченко. – Київ : «Центр учбової літератури», 2013 . – 304.
3. Цигилик І.І., Мозіль О.І., Кірдякіна Н.В. Контролінг в системі управління // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – №3. – С. 117-123
4. Arefieva, O. V., Miagkyh, I. M., & Solovei, N. V. (2019). The impact of the investment climate and financial analysis implication in making investment decisions. Bulletin of the Kyiv

National University of Technologies and Design. Series: Economic Sciences, 129(6), 143-152.
doi:10.30857/2413-0117.2018.6.14

13. Інформаційні ресурси

1. Сайт кафедри <http://faculty6.khai.edu/ru/site/kafedra-menedzhmenta.html>
2. Контролінг на базі інформаційних технологій – підручник (Яковлев Ю.П.):
<http://uchebniks.com/book/12-kontroling-na-bazi-informacijnix-tekhnologij-pidruchnik-yakovlyev-yup.html>
3. Stephen Gold. Manufacturing's Economic Impact: So Much Bigger Than We Think, 2016. URL: <https://www.mapi.net/blog/2016/02/manufacturings-economic-impact-so-much-bigger-we-think>